

Prvi teorijski razgovori o javnoj upravi

UDK 35:061.22(497.5)
061.22:35(497.5)

Ideja o intenziviranju znanstvene djelatnosti Instituta za javnu upravu, kroz teorijske razgovore i rasprave, istaknuta na zadnjoj sjednici Skupštine Instituta za javnu upravu realizirana je organiziranjem znanstvene tribine koja se 24. veljače 2014. održala u prostorijama Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Cilj teorijskih rasprava u okviru Instituta jest jačanje uloge i utjecaja upravne znanosti u Hrvatskoj, razmjena teorijskih ideja i istraživačkih iskustava znanstvenika, stručnjaka i studenata poslijediplomskih i specijalističkih studija iz zemlje i regije, promicanje znanstvene perspektive u raspravama o aktualnim pitanjima i problemima iz područja javne uprave te jače povezivanje upravnih i drugih društvenih teorija s praksom upravnih organizacija. Organizatorica i voditeljica ovog aspekta aktivnosti Instituta je izv. prof. dr. sc. Gordana Marčetić s Katedre za upravnu znanost Pravnog fakulteta u Zagrebu, koja je bila i moderatorica prve znanstvene tribine.

Na prvoj tribini okupilo se više desetaka doktoranda i stručnjaka za javnu upravu, a uvodničar je bio prof. dr. sc. Stjepan Ivanišević, profesor na Katedri za upravnu znanost Pravnog fakulteta u Zagrebu, u mirovini, i bivši ministar pravosuđa i uprave. Tema njegova izlaganja bila je *Problematika objašnjenja i razumijevanja u društvenim empirijskim znanostima*. Odabir teme profesor Ivanišević potkrijepio je stavom da iako se određene stvari u izučavanju upravne znanosti podrazumijevaju, bitno ih je pretresti, ispitati i o njima zajednički promisliti. Upravna znanost nije normativna, već empirijska društvena znanost koja svoje interpretacije nastoji utvrditi na činjeničnom iskustvu te je sa stajališta interpretatora bitno poznavanje tijeka procesa interpretacije i faktora koji su od značenja za interpretaciju. Promjene u društvenim strukturama mogu se shvaćati kao: inherentne tim strukturama (zakonitosti *sui generis*), uvjetovane okolišnim faktorima, rezultat namjernih ili nenamjernih aktivnosti ljudi/grupa ili kombinacija

navedenih faktora. Na pitanje koji su elementi dovoljni, a koji nužni uvjeti takvih promjena, odgovori u društvenim znanostima nisu jednoznačni te se kreću od postojanja objektivne zakonitosti (Marx) do negiranja bilo koje društvene zakonitosti i smatranja društvenih pojava singularnim događajima (Popper). Jedinствен korijen tih razlika proizlazi iz različitog shvaćanja razumijevanja i objašnjenja, nedovoljnog razlikovanja pojedinih vrsta objašnjenja te različitog tumačenja zakonitosti.

Razumijevanje i objašnjenje povezani su i donekle međusobno uvjetovani oblici interpretativne djelatnosti, ali razlika među njima je sljedeća: razumijevanje znači informiranost o tome što se dogodilo/događa, usporedno ocjenjivanje i vrijednosna ocjena događaja, a objašnjenje znači zašto se nešto dogodilo, koji su nužni, a koji dovoljni uvjeti da se dogodi. Objašnjenje i razumijevanje razlikuju Simmel i Gadamer, pripisujući objašnjenje metodama prirodnih znanosti, a razumijevanje metodama društvenih znanosti, dok Weber uvodi pojam empatijskog razumijevanja kao specifične sociološke metode kojom se pokušava utvrditi bit ponašanja i čemu je služilo. Razumijevanje može biti ili eksplicitno pojmovno izraženo ili se može govoriti o samorazumijevanju, dok objašnjenje može biti po analogiji (kauzalna i teleološka objašnjenja) ili po smislu (hermeneutička metoda, francuski poststrukturalizam). I razumijevanje i objašnjenje su hotimičan ili nehotimičan predmet svakog društvenog istraživanja.

Daljnji dio predavanja profesor Ivanišević usmjerio je prema detaljnom obrazloženju vrsta smislenog objašnjenja (objašnjenja po analogiji), polazeći od osnovne podjele na aristotelovsko i galilejevsko (Platonovo) shvaćanje pojma *causae*: *causa efficiens* i *causa finalis* na koju se nadovezuje daljnja podjela na kauzalno, kvaziteleološko, teleološko i kvaziteleološko objašnjenje, a time i razlikovanje kauzalne, funkcionalne, kibernetičke, teleološke i povijesne metode tumačenja društvenih promjena i događaja. *Kauzalna metoda* temelji se na prirodoznanstvenom pristupu i deduktivnom modelu po kojem se generičke pojave podvode pod zakon i smatraju djelovanjem zakona. Veza između dviju pojava nije pojmovna, već empirijska, a uzročni odnosi su činjenični odnosi. *Funkcionalna metoda* oslanja se na biološke spoznaje o funkcioniranju živih bića i održavanju ravnoteže procesa za opstanak i razvoj, zbog čega se govori o svrhovitim funkcijama dijelova cjeline. Iza funkcionalnih objašnjenja krije se vrsta kauzaliteta zaodjevena u termine funkcija. *Kibernetička metoda* naglasak stavlja na interakciju aktera i okoline (pozitivna i negativna povratna sprega) te zbog prekoračenja granica funkcija predstavlja premosnicu do teleološke metode. *Teleološka metoda* ne polazi od pitanja zašto, zbog čega (uzrok), nego radi čega (svrha), pri čemu je namjera subjekta osnovni *explanandum*,

neovisno o tome je li ponašanje A zaista uzrokovalo B, već s obzirom na uvjerenje aktera da ponašanje A ima kao posljedicu B. *Povijesna metoda* počiva na načelu *post hoc, ergo hoc*: iz vremenskog slijeda dvaju događaja zaključuje se o njihovoj uzročnoj vezi po principu *nešto je prethodilo, dakle uzrok je*.

Za kraj, profesor Ivanišević doveo je u vezu interpretativne metode s različitim shvaćanjima zakonitosti: kauzalna, funkcionalna i kibernetička metoda počivaju na nomičkim vezama i ideji o postojanju objektivne zakonitosti, dok povijesna i teleološka ne počivaju na nomičkim vezama i ističu da je svaka promjena društvene strukture obilježena ljudskim mnijenjem i djelovanjem.

Nakon inspirativnog i informacijama vrlo bogatog predavanja uslijedila su mnogobrojna pitanja prisutnih. Kao teme narednih znanstvenih tribina predložene su određene teorije organizacije, empirijska društvena istraživanja, etika znanstvenika i znanstvenog rada, a prof. dr. sc. Ivan Koprić, predsjednik Instituta za javnu upravu, izrazio je nadu da su pojačavanje znanstvenog aspekta djelovanja Instituta i afirmacija znanstvenog pristupa kroz znanstvene tribine i pokretanje vlastitih istraživačkih projekata zaista zameci razvoja Instituta u prvi hrvatski znanstveni institut za područje javne uprave.

Iva Lopižić*

* Iva Lopižić, asistentica na Katedri za upravnu znanost Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (assistant at the Chair of Administrative Science, Faculty of Law, University of Zagreb, e-mail: iva.lopizic@pravo.hr)